

รูปแบบการพัฒนาการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

A Model of Self-Reliance Development of People

in Sufficiency Economy Villages

อาจารย์ ประจันต์เสนา¹, รังสรรค์ สิงหเลิศ², และ อายชัย วะทา³

Apagorn Prachantasena¹, Rungson Singhaleert², and Uaychai Wata³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง 2) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนา และ 3) เพื่อทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 เป็นศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณโดยการวิเคราะห์ข้อมูลโครงสร้างเชิงเส้น (Path Analysis) เพื่ออธิบายปัจจัย เชิงสาเหตุที่บ่งบอกอิทธิพลของเส้นทาง ด้วยโปรแกรม LISREL กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าครัววัวเรือนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดมหาสารคาม ที่ได้จากการกำหนดขนาดและสูตรตัวอย่าง จำนวน 380 คน โดยใช้สูตรการคำนวณเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์การวิจัย และเพื่อทำการตรวจสอบข้อมูลตามวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้จัดสัมมนากลุ่ม โดยใช้แนวคิดการเพื่อการจัดสัมมนากลุ่ม เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ 1) กลุ่มประชญ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชน และ 2) กลุ่มเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการทำอาชีพเกษตรกรรมที่ได้รับการยอมรับและประสบความสำเร็จในการพึ่งตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับนักวิชาการเกษตร และพัฒนาชุมชนจำนวน 20 คน ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงโดยการ สัมภาษณ์เชิงลึกและปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบสัมภาษณ์มีมีโครงสร้าง 2) ร่างรูปแบบการพัฒนาการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง 3) แบบประเมินความหมายของรูปแบบการพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ประชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการทำอาชีพเกษตรกรรมที่ได้รับการยอมรับและ ประสบความสำเร็จในการพึ่งตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับนักวิชาการเกษตรและพัฒนาชุมชน จำนวน 6 คน และ ผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบการพัฒนา จำนวน 3 คน ระยะที่ 3 การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาการพึ่งตนเอง ของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ หัวหน้าครัววัวเรือนในบ้านเดียว หมู่ที่ 2 ตำบลศรีสุข อำเภอ กันทรลักษ์ จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 40 คน เข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามการวิจัย 2) แบบสอบถามความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อรูปแบบการพัฒนา 3) แบบสังเกตแบบบันทึก ร่วม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) Path Analysis และ MANOVA (Repeated Measure)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยเรียงลำดับตัวแปรที่มี ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลจากมากไปหาน้อย ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว (Beta = .39) รองลงมาได้แก่ การได้รับการฝึกอบรม (Beta = .13) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (Beta = .11) อายุของหัวหน้าครัวเรือน (Beta = .11) ภาวะผู้นำ (Beta = .10) และ ความมั่นใจในตนเอง (Beta = .08) 2) รูปแบบการพัฒนาการพึ่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง มี 10 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 แบ่งเรือ แบ่งงาน سانสัมพันธ์ครอบครัว กิจกรรมที่ 2 ดูแลโอมพา และ กินข้าวมันกัน กิจกรรมที่ 3 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน กิจกรรมที่ 4 การจัดการพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด กิจกรรมที่ 5 การเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภคและสร้างรายได้ กิจกรรมที่ 6 การปลูกผักสวนครัว ปลูกองุ่นเอง กิจกรรมที่ 7 การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์และขยายพันธุ์พืช กิจกรรมที่ 8 อาหารห้องถัง ตลาดชุมชน กิจกรรมที่ 9 การพัฒนาแก่นนำ พึ่งตนเอง และกิจกรรมที่ 10 เวทีเสนาและเลือกเบลี่ยนเรียนรู้ คุณพ่อพี่ยิ่ง พึ่งตนเองได้ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ทำการประเมินความ หมายของรูปแบบการพัฒนาโดยรวมมีความหมายสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.17)

¹ นักศึกษาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวุฒิศาสตร์พัฒนาภูมิภาค คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวุฒิศาสตร์การพัฒนาภูมิภาค คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม

³ อาจารย์ ดร.สาขาวุฒิศาสตร์การพัฒนาภูมิภาค คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

3) ผลการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาการพั่งตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การพัฒนาการพั่งตนเองของประชาชนก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และประชาชนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D.=0.07)

คำสำคัญ : การพั่งตนเองของประชาชน, หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

ABSTRACT

The research had the objectives: 1) to study the factors affecting self-reliance of people in Sufficiency Economy villages, 2) to construct a model of development, and 3) to try out and evaluate the model of self-reliance development of people in Sufficiency Economy villages. The research was divided into 3 phases. Phase 1 dealt with the study of the factors affecting self-reliance of people in Sufficiency Economy villages. The research employed quantitative research methodology. The data were analyzed by using path analysis in order to explain the causal factors indicating the influence of the path, employing LISREL program. The sample comprised 380 household heads from Sufficiency Economy villages in MahaSarakham Province. The instruments consisted of a research interview form, and in order to verify the data in accordance with the methodology of qualitative research, a focus group was organized and a set of questions for the focus group on the topic of Factors Affecting Self-Reliance of People in Sufficiency Economy Villages was used. The target group was composed of 1) local learned persons and community leaders, and 2) farmers with experience in agriculture and had been accredited as farmers who were successful in using self-reliance according to the principles of Sufficiency Economy, together with academics in agriculture and community development, totally 20 persons. Phase 2 dealt with the construction of self-reliance using an in-depth interview and expert consultation. The instruments were: 1) an unstructured interview form, 2) a draft model of self-reliance development of people in Sufficiency Economy villages, 3) a suitability evaluation form for the model of self-reliance development; the target group comprised a local learned person, 2 community leaders, a farmer with experience in agriculture and had been accredited as a farmer who was successful in using self-reliance according to the principles of Sufficiency Economy, together with an academic in agriculture and an academic in community development, totally 6 persons; and 3 experts in evaluation of the model of development. Phase 3 dealt with the tryout and evaluation of the model of self-reliance development of people in Sufficiency Economy villages. The target group comprised 40 household heads in Ban Don Dang, Village Number 2, Tambon Si Suk, Kantarawichai District, MahaSarakham Province, who joined the project voluntarily. The instruments comprised: 1) a research questionnaire, 2) a questionnaire inquiring the people's satisfaction with the model of development, and 3) a non-participant observation form; the statistics used in the analysis of data were the mean (\bar{X}), percentage, standard deviation (S.D.), Path Analysis and MANOVA (Repeated Measure).

The results are as follows: 1) The factors affecting self-reliance of people in Sufficiency Economy villages, ranked in descending order according to the coefficient of influence of the variable, with statistical significance at the .05 level, are as follows: relationship in the family (Beta = .39), having been trained (Beta = .13), number of household members (Beta = .11), age of household head (Beta = .11), leadership (Beta = .10), and self-confidence (Beta = .08). 2) The model of self-reliance development of people in Sufficiency Economy villages had 10 activities: Activity 1: Division of Work and Family Relationship Strengthening, Activity 2: Gathering and Supper, Activity 3: Application of the Principles of Sufficiency Economy in Daily life, Activity 4: Area Management for Maximum Benefit, Activity 5: Animal Husbandry and Income, Activity 6: Backyard Garden Vegetables by and for Yourself, Activity 7: Seed Storage and Plant Propagation, Activity 8: Local Food and Community Market, Activity 9: Development of Self-Reliant Core Leaders, and Activity 10: Forum for

Sufficiency Economy Fellows. The experts evaluated the overall suitability of the developmental model in the highest level ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.173) The results of the tryout and evaluation of the model of self-reliance development of people in Sufficiency Economy villages revealed that the results of development after the tryout differed from before the tryout with statistical significance at the .05 level, with the posttest mean higher than the pretest mean, and the people were satisfied with the model of development, on the whole, in the highest level ($\bar{X} = 4.62$, S.D.=0.07).

Keyword : Self-Reliance of People, Sufficiency Economy Villages

บทนำ

การพัฒนาชุมชนเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2504 – พ.ศ. 2539 เป็นการพัฒนาที่เน้นภาคอุตสาหกรรม เป็นแนวทาง การพัฒนาหลักของประเทศไทย อุปถัมภ์ความเชื่อที่ว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทของประเทศไทยยังล้าหลัง ด้อย การศึกษา ขาดจิตสำนึกในการพัฒนาต้องถือ มีฐานะ ยากจน และขาดแคลนปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ จนมีค่ากล่าว “โง่ จน เจ็บ” ภาคธรรษฐ์จึงผลักดันนโยบายและ ทรัพยากรดั้งเดิมที่ศักดิ์สิทธิ์ วิธีการทำงาน ความรู้ การบริหารจัดการ ฯลฯ เข้าไปสู่ชุมชนในลักษณะของการ พัฒนาจากบนสู่ล่าง (Top-Down) ทั้งที่ในความเป็นจริง ประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทเป็นผู้มีความคิด มีความรู้ มี ประสบการณ์ มีจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชน และสามารถ พึ่งตนเองได้แล้วในระดับหนึ่ง การพัฒนาชุมชนตาม แนวทางของรัฐตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7 จึงมีจิตอnobn ต้องสนองต่อความต้องการและความ จำเป็นที่แท้จริงของชุมชนตัวที่กล่าวครั้งหลายคราวที่พบว่า การพัฒนาชุมชนที่ภาครัฐเป็นผู้คิดแทนและกำหนดทิศทาง ไว้แล้วนั้นเป็นไปอย่างสูญเปล่า เนื่องจากหลังลืมไปว่าใน การพัฒนาชุมชนได้ชุมชนหนึ่ง ผู้ที่สามารถตอบด้วยตัวเองว่า ชุมชนมีปัญหาหรือมีความต้องการอะไรคือคนในชุมชนนั้น นั่นเอง โดยการกระตุ้นให้ประชาชนได้รู้ ได้เข้าใจถึงแนวคิด หลักการวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนตนเอง (นิติ วรรณา ประเวศ. 2553 : 1)

การพัฒนาของจังหวัดมหาสารคามได้นำเอา แนวความคิดในการพัฒนาชนบทแบบผสมผสานบูรณาการ มาใช้ในการพัฒนาจังหวัด โดยเน้นที่ปัญหาเป็นสำคัญได้ เริ่มน้ำม้าชื่อย่างจริงจัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 โดยมี นายนายไสว พรามณี ผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม และนายสินิทธิ์ วงศ์ อุเทตนันทน์ รองผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้นำการ พัฒนาแบบนี้มุ่งให้ประชาชนเป็นผู้สนับสนุนปัญหาและทาง แก้ปัญหาโดยประชาชนเอง ข้าราชการมีหน้าที่ในการให้ ความรู้ทักษะชั้นนำให้กับชุมชน ไม่ใช่เป็นผู้ให้แต่เพียงอย่างเดียว แต่ให้ประชาชนสามารถพัฒนาด้วยตนเองเป็นสำคัญ ซึ่ง ปัญหาหลักของประชาชนในจังหวัดมหาสารคามในขณะนี้ ได้แก่ ความยากจน ความเจ็บไข้ดีป่วย ความไม่รู้ การไม่ได้

รับความมุตติธรรมภูมิอาเรียบทางสังคม และการ ได้รับบริการจากรัฐยังไม่ทั่วถึง ซึ่งปัญหาทั้ง 5 ประการ ดังกล่าวมีเกิดขึ้นและคงอยู่อย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด แม้ว่าในบางช่วงหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชน ต่างๆ ได้พยายามแก้ปัญหาเหล่านั้นอยู่เป็นระยะๆ ก็ตาม แต่ปัญหาทั้งหมดนั้นก็ยังคงอยู่ ซึ่งบางช่วงก็มีการชะลอ ความเร็วของการขยายตัวของปัญหา บางช่วงก็เป็นการ บรรเทาปัญหาความเดือดร้อนลงได้บ้างเท่านั้น ปัญหา ดังกล่าวก็ยังคงมีอยู่จนปัจจุบันนี้ (สุวิจิ ศรีปัตดา และ คณะ. 2530 : 19)

ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานของกรมการ พัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้มีภารกิจเกี่ยวกับการ ส่งเสริมความรู้และการมีส่วนร่วม ส่งเสริมและพัฒนา เศรษฐกิจฐานราก โดยได้รับมอบหมายให้เป็นเจ้าภาพหลัก ในการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดย ดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงด้วยเกณฑ์ ประเมิน 6 ด้าน คือ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ประหยัด การ เรียนรู้ มีการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม และอ่อนร้ายต่อภัย ต่อมากการพัฒนาชุมชน ได้ขยายผลการทำงานสู่ความยั่งยืนโดยทำหมู่บ้านเศรษฐกิจ พอเพียงให้เป็นต้นแบบ มีศักยภาพ 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด คือ ด้านจิตใจและสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเรียนรู้ ด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และแบ่งศักยภาพการ พัฒนาหมู่บ้าน เป็น 3 ระดับ คือ ระดับ “พออยู่ พอกิน” ระดับ “อยู่ดี กินดี” และระดับ “มั่นคง ศรีสุข” (สำนัก เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. 2555) ใน การดำเนินการดังกล่าว ในพื้นที่จังหวัด มหาสารคาม มีหมู่บ้านที่ผ่านการประเมินผลการพัฒนา หมู่บ้านตามเกณฑ์ชี้วัด และจังหวัดมหาสารคามประกาศให้ เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบจังหวัดมหาสารคาม จำนวนทั้งสิ้น 191 หมู่บ้าน ซึ่งแบ่งตามระดับการพัฒนา ได้ดังนี้ ระดับพออยู่พอกิน จำนวน 153 หมู่บ้าน ระดับการ พัฒนาอยู่ดีกินดี จำนวน 28 หมู่บ้าน และระดับการพัฒนา มั่นคงศรีสุข จำนวน 10 หมู่บ้าน (ข้อมูลผลการพัฒนา หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จากเว็บไซต์กรมการพัฒนา ชุมชน กระทรวงมหาดไทย) ตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา

ทั้งภาครัฐ และหน่วยงานต่าง ๆ หรือแม้แต่ภาคเอกชน ได้ให้ความสำคัญ ส่งเสริม สนับสนุนแก่ประชาชนเพื่อให้สามารถพัฒนาอิสระตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากข้อมูลและปรากฏการณ์ตั้งกล่าว จะเห็นว่า มีเพียงหมู่บ้านที่ได้รับการพัฒนาเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 191 หมู่บ้าน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 9.82 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดในจังหวัดมหาสารคาม (1,944 หมู่บ้าน) เท่านั้น ที่ได้รับการกระตุ้นส่งเสริมจากภาครัฐหลายหน่วยงาน ได้รับการอบรม การไปดูงาน การให้งบประมาณสนับสนุน ฯลฯ คือ มีประชาชนเพียงบางส่วนที่สามารถพัฒนาใน 5 ด้าน คือ การพัฒนาอิสระตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน 5 ด้าน คือ การพัฒนาด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ และด้านสังคมได้อย่างแท้จริง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยว่า มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อจะนำข้อค้นพบดังกล่าวมาสร้างรูปแบบในการพัฒนาการพัฒนาของประชาชนได้ และนำไปทดลองใช้เพื่อทดสอบว่ารูปแบบดังกล่าวว่ามีประสิทธิผลหรือไม่ มากน้อยเพียงใดโดยได้ทำการคัดเลือกหมู่บ้านดอนแดง หมู่ที่ 2 ตำบลศรีสุข อำเภอันทวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการพัฒนาของ จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน พบร่วมกับบัญชาติของชาวบ้านดอนแดง ทั้งๆ ที่ในหมู่บ้านมีประชากรชาวบ้านอย่างชั่น นายนิพันธ์ เหล่าวงศ์ ที่มีเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการจัดศูนย์เรียนรู้เกษตรยั่งยืนของจังหวัดมหาสารคาม และชาวบ้านก็เคยได้รับการอบรมจากโครงการของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนหลายโครงการ แต่ยังไม่สามารถพัฒนาเองได้ มีการจัดโครงการเป็นระยะๆ ตามงบประมาณที่ได้รับเท่านั้น เมื่อเสร็จสิ้นโครงการประชาชนในหมู่บ้านก็ยังคงประสบปัญหานในการพัฒนาเอง เนื่องจากมีปัญหาเรื่องน้ำ แหล่งน้ำสาธารณะมีน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการตลอดทั้งปี เนื่องจากมีพื้นที่เพียง 1 ไร่ ใช้ได้ประมาณ 1-2 เดือนก็หมด ปัญหาน้ำประปาและน้ำบาดาลเป็นน้ำเค็ม ไม่สามารถนำมารดพืชผักที่ปลูกได้ ปัญหามีน้ำที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และส่วนใหญ่ชาวบ้านมีอาชีพรับจ้าง ทั้งสามีและภรรยาไม่มีเวลาทำการเกษตรเพื่อยังชีพ เนื่องจากความเหนื่อยล้าจากการทำงานรับจ้าง โดยได้รับค่าจ้างวันละ 300 บาท เฉลี่ยครอบครัวละ 600 บาทต่อวัน แต่ยังมีภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูงมาก ทั้งค่าอาหาร ค่าส่งเสีย คุกไปโรงเรียน ค่าน้ำมัน ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าสุรา ภาษีสังคมฯ ฯ รายได้ที่ได้มากไม่เพียงพอ ต้องทำการกู้ยืมเงิน ทำให้มีภาระหนี้สินมากยิ่งขึ้น ไม่มีเงินออมทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาการพัฒนาของ

ประชาชนได้อย่างแท้จริง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง
- เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง
- เพื่อทดลองใช้ และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

ขอบเขตการวิจัย

1. พื้นที่เป้าหมาย เป็นการศึกษาเฉพาะในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม คือ ประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 191 หมู่บ้าน

2. ขั้นตอนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

การวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการวิเคราะห์ข้อมูล โครงสร้างเชิงเส้น เพื่อเชิงเส้น ที่บ่งบอกอิทธิพลของเส้นทาง (Path Analysis) ด้วยโปรแกรม LISREL

การวิจัยระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียง ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มประชากรชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการทำอาชีพเกษตรกรรมที่ได้รับการยอมรับและประสบความสำเร็จ ในการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับนักวิชาการเกษตรและพัฒนาชุมชน ใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

การวิจัยระยะที่ 3 การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านดอนแดง ตำบลศรีสุข อำเภอันทวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงทดลอง

3. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ระยะที่ 1

3.1.1 ประชากร ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านที่ผ่านการประเมินโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดมหาสารคาม ระดับการพัฒนา

มีศีรีสุข จำนวน 10 หมู่บ้าน ระดับการพัฒนาอยู่ดีกินดี จำนวน 28 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 38 หมู่บ้าน

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดมหาสารคาม ที่ได้จากการกำหนดขนาดและสุ่นตัวอย่าง จำนวน 380 คน

3.1.3 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิจัยระดับ 1 จำนวน 9 ตัวแปร ได้แก่ 1) อายุ 2) ระดับการศึกษา 3) จำนวนสมาชิกในครอบครัว 4) ความสมดุลของรายรับกับรายจ่าย 5) ภาระหนี้สิน 6) ความมั่นใจในตนเอง 7) การได้รับการฝึกอบรม 8) ภาวะผู้นำ และ 9) ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

ตัวแปรตาม ได้แก่ การพึงตนเองของประชาชน

3.2 กลุ่มเป้าหมาย ในระยะที่ 2 ได้แก่ 1) กลุ่มประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน จำนวน 6 คน 2) เกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการทำอาชีวเกษตรกรรมที่ได้รับการยอมรับและประสบความสำเร็จ ในการพึงตนเอง ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 3 คน และ 3) นักวิชาการเกษตรและพัฒนาชุมชน จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

3.3 กลุ่มทดลองและตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยในระยะที่ 3

3.3.1 กลุ่มทดลอง คือ หัวหน้าครัวเรือนที่สมควรใช้เวลาวิจัยในการพัฒนาด้านดอนแดง ตำบลศรีสุข อำเภอทุ่งมหาภารา จำนวน 40 ครัวเรือน

3.3.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาการพึงตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 2

ตัวแปรตาม ได้แก่ การพึงตนเองของประชาชน (ก่อนและหลังการทดลอง) ปัจจัยที่มีผลต่อการพึงตนเองของประชาชน (ก่อนและหลังการทดลอง) และความพึงพอใจต่อรูปแบบ (หลังการทดลอง)

ผลการวิจัย

ปัจจัยที่มีผลต่อการพึงตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ผู้วิจัยตั้งไว้ว่า อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ความสมดุลของรายรับกับรายจ่าย ภาระหนี้สิน ความมั่นใจในตนเอง การได้รับการฝึกอบรม ภาวะผู้นำ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว มีผลต่อการพึงตนเองของ

ประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 380 คน พบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อการพัฒนารูปแบบพัฒนาการพึงตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ที่เป็นตัวแปรพยากรณ์ ที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบร่วมกับความสัมพันธ์กับการพึงตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง 9 ตัวแปรได้แก่ 1) อายุ 2) ระดับการศึกษา 3) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4) ความสมดุลของรายรับกับรายจ่าย 5) ภาระหนี้สิน 6) ความมั่นใจในตนเอง 7) การได้รับการฝึกอบรม 8) ภาวะผู้นำ และ 9) ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เมื่อนำเข้าสมการโครงสร้างเชิงเส้นโดยใช้โปรแกรม LISREL เพื่อตรวจสอบความตระหง่านของตัวแปรจำลองสมมติฐาน ซึ่งมีค่าสถิติเป็นไปตามเกณฑ์ดัชนีความกลมกลืนของตัวแปรพบว่า มีตัวแปรเพียง 6 ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์กับการพึงตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ 1) อายุ 2) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3) การได้รับการฝึกอบรม 4) ความสัมพันธ์ในครอบครัว 5) ความมั่นใจในตนเอง และ 6) ภาวะผู้นำ โดยสามารถอธิบายการผันแปรในตัวแปรผลลัพธ์ได้ร้อยละ 79.60 และเพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลตามวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้จัดstanthnakalum โดยแบ่งการstanthnakalum เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มประชาชนชาวบ้านและผู้นำชุมชน 2) กลุ่มเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการทำอาชีวเกษตรกรรมที่ได้รับการยอมรับและประสบความสำเร็จในการพึงตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับนักวิชาการเกษตรและพัฒนาชุมชน จากการดำเนินกิจกรรมการสนับสนุนทั้ง 2 กลุ่ม ได้ข้อค้นพบที่มีลักษณะการพึงตนเองที่ร่วมกัน และสอดคล้องกับปัจจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณดังนี้ 1) อายุของหัวหน้าครัวเรือน 2) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่สามารถเป็นแรงงาน และสามารถหารายได้ให้กับครอบครัวได้ 3) การได้รับการฝึกอบรม ทั้งการฝึกอบรมจากหน่วยงานภายนอกและการเรียนรู้จากประสบการณ์ในชุมชน ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษพ่อแม่ญาติพี่น้อง และการฝึกฝนด้วยตนเอง 4) ความสัมพันธ์ในครอบครัว ทั้งด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวให้มีกิจกรรมร่วมกัน 5) ความมั่นใจในตนเอง โดยการพัฒนาฝึกฝนด้วยตนเอง ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นมากอีกขั้น และ 6) ภาวะผู้นำโดยการสร้างแกนนำการพึงตนเอง ทั้งที่เป็นผู้นำชุมชน และหัวหน้าครัวเรือนให้มีความเข้มแข็งและพัฒนาให้เกิดการพึงตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

จากการวัดคุณสมบัติการวิจัยในระยะที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาการพึงตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยจากการ

วิจัยระยะที่ 1 มาสร้างรูปแบบพัฒนาการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูล และข้อเสนอแนะที่ได้จากการอุดมข้อความในการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 นำมาจัดกลุ่มเพื่อนำมาสร้างเป็นร่างรูปแบบการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งหัวประเด็นที่มีอิทธิพล ทั้ง 6 หัว แปรนั้น ผู้วิจัยสามารถนำมาสร้างกิจกรรมการพัฒนาได้ 4 ตัวแปร คือ 1) ความสัมพันธ์ในครอบครัว 2) การได้รับการฝึกอบรม 3) ภาวะผู้นำ และ 4) ความมั่นใจในตนเอง ส่วนอีก 2 ปัจจัย ได้แก่ 1) อายุ และ 2) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน นั้นไม่สามารถจัดกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงได้เนื่องจากเป็นคุณลักษณะส่วนตัวของบุคคลและครอบครัว ไม่สามารถพัฒนาหรือปรับปรุงได้ จึงนำเฉพาะ 4 ปัจจัยที่สามารถจัดกระทำการพัฒนาได้มาสร้างรูปแบบการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงผู้วิจัยได้กำหนดทิศทางการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มประชากรชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการทำอาชีพเกษตรกรรมที่ได้รับการยอมรับและประสบความสำเร็จในการพัฒนา ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับนักวิชาการเกษตรและพัฒนาชุมชนและได้ทำการยกย่องรูปแบบการพัฒนาการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ตามทิศทางการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดกิจกรรมตามปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการพัฒนาของ ทั้ง 4 ตัวแปร จำนวน 10 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 แบ่งเรียก แบ่งงาน سانสัมพันธ์ครอบครัวกิจกรรมที่ 2 ตุ้มยำพาella กินข้าวนำกัน กิจกรรมที่ 3 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันกิจกรรมที่ 4 การจัดการพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด กิจกรรมที่ 5 การเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภคและสร้างรายได้กิจกรรมที่ 6 การปลูกผักสวนครัว ปลูกองุ่นเองกิจกรรมที่ 7 การเก็บรากยาเม็ดพันธุ์และขยายพันธุ์พืชกิจกรรมที่ 8 อาหารท้องถิ่น ตลาดชุมชน กิจกรรมที่ 9 การพัฒนาแก่น้ำพัฒนาของ แหล่งน้ำพัฒนาและกิจกรรมที่ 10 เวทีเสวนากลุ่มเปลี่ยนเรียนรู้ คนพอเพียง พัฒนาได้ซึ่งผู้เขี่ยยวชาญได้ทำการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.73$, S.D. = 0.17)

จากวัตถุประสงค์การวิจัยในระยะที่ 3 เพื่อทดลองใช้ และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อผู้วิจัยได้รูปแบบพัฒนาการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้ผ่านกระบวนการวิจัย กระบวนการสนทนากลุ่ม และกระบวนการพิจารณาของผู้เขี่ยยวชาญ

ทั้งหมด 10 กิจกรรม ไปทดลองดำเนินการ และกำหนดให้มีการประเมินผลก่อนและหลังการดำเนินงานของกลุ่มทดลอง พบร้า หลังการทดลองใช้รูปแบบพัฒนาการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ผลที่เกิดขึ้นโดยรวมของก่อนและหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองและประชาชนมีความพึงพอใจรูปแบบการพัฒนาการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.62$, S.D.=0.07)

อภิปรายผล

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง คือ ปัจจัยด้านอายุ ปัจจัยด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ปัจจัยด้านการได้รับการฝึกอบรม ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ปัจจัยด้านความมั่นใจในตนเอง และปัจจัยด้านภาวะผู้นำ อาจเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มีส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของประชาชนที่จะสามารถพัฒนาของได้อย่างจริงจัง ดังนี้ 1) ปัจจัยด้านอายุ เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ การเรียนรู้การดำเนินชีวิตของหัวหน้าครัวเรือนที่จะสามารถสนับสนุนครอบครัวไปสู่การพัฒนาได้ 2) ปัจจัยด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เกี่ยวข้องกับจำนวนแรงงานคนในครอบครัวที่ช่วยในการประกอบอาชีพและแบ่งเบาภารกิจในครอบครัว หากมีสมาชิกส่วนมากอยู่ในวัยทำงานก็จะทำให้มีจำนวนแรงงานมาก ช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวได้ และ 3) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครอบครัว มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ มีการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ และมีการใช้เวลาร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว สอดคล้องกับ ผลการศึกษารูปแบบและกระบวนการในการพัฒนาของครอบครัวที่สามารถพัฒนาได้ของ วรรณี แคมเกตุ และคณะ (2545 : 280-283) จากการเลือกศึกษาเฉพาะครอบครัวในหมู่บ้านที่พัฒนาได้ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ของแต่ละอำเภอหรือจังหวัดที่จะพิจารณาคัดเลือกหรือประกาศเกียรติคุณของหมู่บ้านในเขตจังหวัด/อำเภอ พบร้า บทบาทของหัวหน้าครอบครัวและสมาชิกในครอบครัว มีความสำคัญมากใน การเก็บกู้และนำพารอครอบครัวไปในแนวทางที่ถูกต้องหรือพัฒนาได้ ครอบครัวที่พัฒนาได้นั้นเคยประสบการณ์ภาวะที่ยากลำบากหรือเคยมีประวัติการณ์ความรุนแรงเชิงโครงสร้างมาก่อน ซึ่งอาจจะเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้าง หรือลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งอาจจะเป็นพื้นที่ชุมชนที่แห้งแล้วกันดาร หรือพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการเกิดภัยทางธรรมชาติ อันเป็นเหตุที่ทำให้เกิดซึ่งว่าระหว่างศักยภาพของผู้ที่อยู่

อาศัยในพื้นที่แห่งนักกับสภาพชีวิตที่เป็นอยู่จริง การที่จะนำพารอกรบครัวต่อสู่จิตความสามารถพื้นผ้าปัญหาอุปสรรคมาได้ จึงต้องอาศัยความสามารถในการเรียนรู้ มีความเขียน อุดหนเป็นพิเศษ ทั้งยังจะต้องมีความเชื่อสัตย์ รู้จักอุดหน มีความสามัคคีและรู้จักเสียสละแบ่งปันเพื่อส่วนรวมของ หัวหน้าครอบครัวและสมาชิกในครอบครัว ในความเขียน อุดหนของแต่ละครอบครัวนั้น ส่วนหนึ่งก็แสดงออกใน ลักษณะของความพยายามในอันที่จะประกอบอาชีพที่ทำ อยู่ได้ผลลัพธ์ที่สุด มีผลผลิตมากและคุณภาพดี ทุ่มเทและ เอาใจใส่กับอาชีพของตนเองอย่างจริงจัง ในอีกแง่มุมหนึ่งก็ ได้แก่ความพยายามที่จะสร้างรายได้ โดยการหาอาชีพเสริม เข้ามาทำในครอบครัว ครอบครัวที่เพ่งนองได้ส่วนใหญ่จึง เป็นครอบครัวที่มีอาชีพเสริม ทำให้มีรายได้ทั่วๆไปและ มีรายได้ติดต่อปี แม้ว่ารายได้เฉลี่ยต่อวันบางครอบครัว อาจจะไม่มากนัก แต่ก็เป็นรายได้ที่มีอยู่อย่างต่อเนื่องและมี ความรู้สึกมั่นคง 4) ปัจจัยด้านความมั่นใจในตนเอง เกี่ยวกับกิจกรรมที่ต้องการ รู้จักวิเคราะห์ตนเองและครอบครัว มี ทัศนคติในเชิงบวกต่อการพึ่งตนเอง มีการวางแผน เป้าหมายของตนเอง เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันที่จะสามารถ แก้ไขปัญหาได้ในภาวะวิกฤต และ 5) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ พัฒนาให้เกิดความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำ การพัฒนาตนเองให้ สามารถนำครอบครัวไปสู่การพึ่งตนเองได้ สอดคล้องกับ ภูริปัญญา เกิดศรี (2553: 97) ซึ่งได้ทำการ วิจัยเรื่องปัจจัยความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน ศึกษารณิ ตำบลนิคม กระเสียว อำเภอต่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดินตำบลนิคมกระเสียว อำเภอต่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อ ความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ภาวะผู้นำ ความร่วมมือในการดำเนิน กิจกรรม การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันระหว่าง เกษตรกร การประสานงาน ความร่วมมือในการดำเนิน กิจกรรม การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันระหว่าง เกษตรกร การประสานงาน การสนับสนุนจากหน่วยงาน ภาครัฐ 6) ปัจจัยด้านการได้รับการฝึกอบรม เกี่ยวกับ การพัฒนาให้เกิดความรู้ ทักษะในการดำเนินชีวิตตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียงและการพึ่งตนเอง เกิดกระบวนการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายการพัฒนา โดยเริ่ม จากภายในครอบครัว สายเครือญาติ สุรุ่ดับชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ จริยา สุพรรณ (2548; อ้างอิง ใน มยุรี เสือคำราม และคณะ. 2550: 44) ที่ได้ศึกษาการ ยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินวิถีของเกษตรกร ในชุมชนบ้านหมู่สาม ตำบลหนองไม้แก่น อำเภอแปลง

ยา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบร้า เกษตรกรเริ่มเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตและรูปแบบการผลิตไปเป็นตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยจุดเริ่มต้นได้แบบอย่างจาก การศึกษาดูงานจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการ ประกอบอาชีพตามแนวคิดดังกล่าว เกษตรกรที่เป็นกลุ่ม ตัวอย่างมีความเข้าใจตรงกันในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง คือ “การดำเนินชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงและ ความพอประมาณ และสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ โดยขึ้นอยู่ กับความสามารถของแต่ละบุคคล” โดยเกษตรกรจะยึด หลัก 3 ประการ ประกอบด้วย 1) เรียนรู้ตัวเอง โดยการทำ บันทึกรายจ่าย ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ต้นเองจาก ชีวิตในแต่ละวัน รู้จักสังความจำเป็นและความต้องการใน การดำเนินชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การ เรียนรู้ต้นเองในแต่ละมุมอื่นๆ ด้วย 2) เรียนรู้ปัญหาของต้น เอง ว่าในปัจจุบันนี้ปัญหาที่ต้นเองกำลังประสบอยู่มี ปัญหาอะไรบ้างและสาเหตุของปัญหาเกิดจากอะไร และ 3) เรียนรู้ที่จะจัดการกับทรัพยากรที่ต้นเองมีอยู่ ซึ่งทรัพยากร ถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณภาพและมีมูลค่า ถ้าเราเรียนรู้แล้วรู้จัก จัดการกับทรัพยากรที่เรามีอยู่มาพัฒนาให้เกิดประโยชน์ ก็ จะส่งผลให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาต้นเองได้ และ 5) มี กระบวนการเรียนรู้ของต้นเอง กระบวนการเรียนรู้เป็นสิ่ง สำคัญมากในกระบวนการพัฒนา ซึ่งมีทั้งการเรียนรู้ เกี่ยวกับการพัฒนาในด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ และด้านสังคม วัฒนธรรม รวมทั้งวิทยาการใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยใช้การ ศึกษาอบรม ดูงาน และการเปิดรับข่าวสารต่างๆ หรือ จากประสบการณ์ในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต ทำให้มีความรู้และกระบวนการเรียนรู้ของครอบครัวเกิดขึ้น ซึ่งมีทั้งการเรียนรู้ผ่านทางระบบสื่อสารมวลชนประเภท ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากโทรศัพท์มือถือ เน็ตเวิร์ก ผ่านสื่อบุคคล เช่น นักวิชาการ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน เรียนรู้ผ่านทางระบบการศึกษาโดยบุตรหลาน ญาติพี่น้องที่ มีความรู้มากกว่าหรือมีประสบการณ์มากกว่าหรือได้รับการ ฝึกอบรมมาก่อน รวมทั้งเรียนรู้จากประสบการณ์ในการ ลองผิดลองถูก และมีการสรุปบทเรียนไว้เป็นทุนความรู้ สำหรับวันเวลาแห่งอนาคตต่อไป กระบวนการเรียนรู้ถือ เป็นหัวใจของการพัฒนาในปัจจุบัน ครอบครัวที่มี ความสามารถในการเรียนรู้ มีการถ่ายทอดความรู้ระหว่าง สมาชิกและนำการเรียนรู้สู่การปฏิบัติได้ก็จะประสบ ความสำเร็จได้เร็วและดีกว่า เพราะสามารถจะคิด ประยุกต์ หรือดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ไปได้ดีกว่า และนั่นก็คือเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนา นั่นเอง การเรียนรู้และกระบวนการที่จะทำให้ชาวบ้านได้ เรียนรู้นี้มีประโยชน์อย่างมากในการกระตุ้นให้ครอบครัวมี การแสวงหา เรียนรู้และปรับเทคโนโลยีอยู่เสมอ และทำ

ให้เกิดเครือข่ายทางวิชาการมากขึ้น โดยผ่านกิจกรรมของกลุ่ม ผ่านโรงเรียนเกษตรกรประจำหมู่บ้าน ผ่านศูนย์การเรียนรู้ในท้องถิ่น โดยมีทั้งบุคคลและคณะบุคคล ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มาขอศึกษาเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนบางแห่งอาจจะเป็นสถานประกอบการหรือตัวบุคคลที่เป็นแหล่งเรียนรู้ปัจจุบันในท้องถิ่น เช่น ครุภารย์ที่อยู่ในหมู่บ้าน เจ้าอาวาสวัด ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน เป็นต้น การศึกษาดูงานเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะทำให้ชาวบ้านได้สังเกต ได้เห็นบริบทที่เป็นจริง รวมทั้งทำให้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนทัศนะระหว่างกันมากขึ้น และก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งฝ่ายเจ้าของสถานที่ในแง่ของ การประชาสัมพันธ์ผลผลิต และผู้ที่เข้าไปศึกษาดูงานในแง่ของความรู้ความเข้าใจกิจกรรมนั้นๆ

ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 3 ตัวแปรได้แก่ 1) ระดับการศึกษา ที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้เนื่องมาจากการศึกษา ความรู้และภูมิปัญญาของประชาชน สามารถได้รับจากทั้งอย่างเป็นทางการและไม่ทางการ จากการศึกษาในและนอกระบบ ทั้งนี้รวมถึง ภูมิปัญญาของชาวบ้าน ซึ่งได้แก่ ความรู้ความเข้าใจอันสะสม ถ่ายทอดกันมา เป็นขุมความรู้ในการบังคับตัวและดูแลตนต่อสู้ของประชาชนเรื่อยมา ขณะเดียวกันก็เรียนรู้ปรับตัวตามสภาพสังคมในสมัยปัจจุบันด้วย กระบวนการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญมากในกระบวนการพัฒนาองค์กร ซึ่งมีทั้งการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาในด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ และด้านสังคม วัฒนธรรม รวมทั้งวิทยาการใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเข้ารับการศึกษาอบรม ดูงาน และการเปิดรับข่าวสารต่างๆ หรือจากประสบการณ์ในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต ทำให้มีความรู้และกระบวนการเรียนรู้ของครอบครัวกิดขึ้น ซึ่งมีทั้งการเรียนรู้ผ่านทางระบบสื่อสารมวลชนประเพณี ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ ผ่านสื่อบุคคล เช่น นักวิชาการ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน เรียนรู้ผ่านทางระบบการศึกษาโดยบุตรหลาน ญาติพี่น้องที่มีความรู้มากกว่าหรือมีประสบการณ์มากกว่าหรือได้รับการฝึกอบรมมาก่อน รวมทั้งเรียนรู้จากประสบการณ์ในการลองผิดลองถูก และมีการสรุปบทเรียนไว้เป็นทุนความรู้ สำหรับวันเวลาแห่งอนาคตต่อไป 2) ความสมดุลของรายรับกับรายจ่าย และ 3) ภาระหนี้สินที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้เนื่องมาจากการศึกษาการออมและสภาพหนี้สินมีความสัมพันธ์กัน การออมคือส่วนที่รายได้มากกว่ารายจ่าย ฉะนั้นการออมจะมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับ ระดับความสามารถในการหารายได้ (จากการผลิตทางการเกษตร จากการผลิตน้ำดื่มและการบริโภค และจากแหล่งอื่นๆ) ระดับของการประทัดมีร้อยส์ในกระบวนการบริโภค และความ

สมเหตุสมผลในการใช้จ่ายการผลิต ในกรณีที่รายจ่ายมากกว่ารายได้ นอกจากไม่มีเงินออมแล้ว ยังจะนำไปสู่การมีหนี้สิน เพราะรายรับของประชาชนมีจำกัดจากค่าจ้างรายวันเท่านั้น แต่รายจ่ายในชีวิตประจำวันนั้นมาก รวมทั้งมีภาระหนี้สินจากการเกษตรที่ประชาชนประสบปัญหานี้มี เป็นระยะเวลานานและยังสะสมพอกพูมากขึ้นเรื่อยๆ ประชาชนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาองค์กรในระยะแรกต้องประสบปัญหาระหว่างความสมดุลของรายรับ รายจ่ายในครัวเรือน และภาระหนี้สินเดิมๆ แต่เมื่อเริ่มที่จะปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีปฏิบัติในการพัฒนาองค์กรหลักเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ในระยะเวลานั้นก็จะสามารถแก้ปัญหาความสมดุลของรายรับรายจ่ายในครัวเรือน และลดภาระหนี้สินลงได้เอง 2. การสร้างรูปแบบการพัฒนาการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วัยพบปัจจัยที่สามารถนำมาสร้างเป็นกิจกรรมสำหรับการพัฒนาการพัฒนาของประชาชน ตามทิศทางการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาของประชาชน ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ในครอบครัว 2) การได้รับการฝึกอบรม 3) ภาระผู้นำ และ 4) ความมั่นใจในตนเอง ทำให้ได้กิจกรรมตามปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการพัฒนาของจำนวน 10 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 แบ่งเรียก แบ่งงาน งานสัมพันธ์ครอบครัว กิจกรรมที่ 2 ต้มโอมพาแดง กินข้าวน้ำกัน กิจกรรมที่ 3 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในวิธีประจำวัน กิจกรรมที่ 4 การจัดการพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด กิจกรรมที่ 5 การเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภคและสร้างรายได้ กิจกรรมที่ 6 การปลูกผักสวนครัว ปลูกองกิんอง กิจกรรมที่ 7 การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์และขยายพันธุ์พืช กิจกรรมที่ 8 อาหารท้องถิ่น ตลาดชุมชน กิจกรรมที่ 9 การพัฒนาแก่น้ำพัฒนาองค์กร และการพัฒนาของกิจกรรมที่ 10 เวทีเสนาะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คุณพ่อเพียงพัฒนาองค์กรได้ที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้เนื่องจาก การที่จะพัฒนาองค์กรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้นั้น ประชาชนต้องมีหลักในการพัฒนาองค์กร (ดังนี้ 1) เน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอ กับความต้องการบริโภคในครัวเรือนก่อนเป็นอันดับแรก 2) เมื่อเหลือจากการบริโภคแล้ว จึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้า 3) มีการลดค่าใช้จ่ายโดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่เดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ໄ泰 ไม้ผล พืชผัก 4) มีการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ให้ครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน 5) มีการสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 6) มีการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น และการรักษาขนธรรมเนียมที่ดี

งาน ซึ่งหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวิธีในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพพื้นเนื้อเพื่อสร้างรายได้ ส่วนการดำรงชีวิตเน้นพื้นที่ตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวัน เน้นการลดรายจ่าย โดยยึดหลักความพอประมาณคือการใช้ทางสายกลางในการประกอบอาชีพ และดำรงชีวิต ช่วยให้สามารถพึงตนเองได้ หลักความมีเหตุผลคือการดำเนินชีวิตอย่างซื่อสัตย์ สุจริต มีความเพียร มีความอดทน ตลอดจนมีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น หลักมีภูมิคุ้มกันคือการพึงตนเองให้มากที่สุด ถ้าสามารถที่จะพึงตนเองได้มากท่าให้รู้ภูมิคุ้มกันก็จะมีสูงมากขึ้น เช่น การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เองหรือหาได้จ่ายในท้องถิ่นให้มากที่สุด ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมที่สามารถจัดการได้หรือครอบคลุมได้ มีทุนเป็นของตนเอง ได้แก่ ทุนมนุษย์คือมีสติปัญญาและความสามารถส่วนบุคคล ซึ่งแต่ละคนนั้นมีแตกต่างกันทั้งความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ การสร้างรายได้ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เป็นต้น ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมคือการช่วยเหลือกันและร่วมมือกัน ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคือทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น และทุนทางภำพที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น เช่น เงินทุน เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนเทคโนโลยีในการผลิต สดคอกล้องกับ วรรณ แคมเกต และคณ (2545 : 280-283) ที่กล่าวว่า ครอบครัวที่สามารถพึงตนเองได้ มีรูปแบบกิจกรรมหลักที่ใช้ในการพัฒนาสู่การพึงตนเองได้ของครอบครัว 5 ประการ ประกอบด้วย 1) การศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ของตนเอง ครอบครัวที่พึงตนเองได้ส่วนหนึ่งเป็นผู้มาจากการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง รู้จักการวิเคราะห์สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกครอบครัว และรู้จักการวางแผนหรือการปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพหรือการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้น 2) การสร้างรายได้เพิ่มให้แก่ครอบครัว ความพยายามอย่างหนึ่งเพื่อการพึงตนเองของครอบครัวคือการเพิ่มรายได้ โดยการเพิ่มผลผลิตหรือประกอบอาชีพเสริม โดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่เดิมและสถานการณ์ที่เป็นโอกาส ต่างๆ กัน ครอบครัวในชุมชนที่พึงตนเองได้นั้น มีรูปแบบวิธีการในการเพิ่มรายได้ของตนต่างกัน 3) การลดรายจ่ายของครอบครัว ในขณะที่ค่าครองชีพของทุกครอบครัวมีแนวโน้มสูงขึ้น แต่เมรัยได้จำกัดทางออกของแต่ละครอบครัวคือการประหยัดและความพยายามลดรายจ่าย ซึ่งอาจจะทำให้ได้โดยการตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออกไป หรือทำให้มีรายจ่ายส่วนน้อยลง ของใช้บางอย่างที่พอกจะผลิตหรือซ่อมแซมได้ กิจกรรมที่มีอยู่เดิม เช่น ทำอาหารเอง พยายามลดหรือลดลง พยายามใช้สิ่งของที่มีอยู่ให้

คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด และพยายามใช้วัตถุดิบในกระบวนการผลิตของครอบครัว เป็นต้น 4) การรวมกลุ่มทำกิจกรรมการออมและอาชีพเสริม การออมเป็นการสะสมทุนของแต่ละครอบครัวไว้ใช้ในโอกาสที่จำเป็น ในกรณีที่การออมเกิดขึ้นในหมู่บ้านก็จะก่อให้เกิดความมั่นคงในด้านทุนหมุนเวียนทางการเงินในหมู่บ้านมีโอกาสได้อาชัยช่วยเหลือกันและร่วมมือกันกับสมาชิกอื่นและมีอำนาจต่อรองทางการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตมากขึ้น ครอบครัวที่พึงตนเองได้กันจากทำกิจกรรมการออมแล้ว ยังมีการรวมกลุ่มทำอาชีพเสริมต่างๆ เช่น หอผ้า ทำเครื่องจักรสารค้าขาย เป็นต้น 5) มีกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญมากในกระบวนการพึงตนเอง ซึ่งมีทั้งการเรียนรู้เกี่ยวกับการพึงตนเองในด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ และด้านสังคมวัฒนธรรม รวมทั้งวิทยาการใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยใช้รับการศึกษาอบรม ดูงาน และการเปิดรับข่าวสารต่างๆ หรือจากประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิต ทำให้มีความรู้และกระบวนการเรียนรู้ของครอบครัวเกิดขึ้น

3. การใช้รูปแบบการพึงตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อผู้วิจัยได้รูปแบบพัฒนาการพึงตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้ผ่านกระบวนการวิจัย กระบวนการสนับสนุนก้าวสู่ และกระบวนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ ทั้งหมด 10 กิจกรรม ไปทดลองดำเนินการ และกำหนดให้มีการประเมินผลก่อนและหลังการดำเนินงานของกลุ่มทดลอง พบว่า หลังการทดลองใช้รูปแบบพัฒนาการพึงตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ผลที่เกิดขึ้นโดยรวมของก่อนและหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อน การทดลอง และประชาชนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาการพึงตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุดที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้ของจาก การใช้รูปแบบการพึงตนเองของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง มีความเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ประชาชนได้ศึกษาเรียนรู้แนวทางการพึงตนเองจากประชุมชุมชน และผู้ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตแบบพึงตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว การพัฒนาภาวะผู้นำ และการพัฒนาความมั่นใจในตนเอง ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่สามารถพึงตนเองได้อย่างแท้จริง ทำให้หลังการทดลองปัจจัยด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ด้านการได้รับการฝึกอบรม ด้านภาวะผู้นำ และด้านความมั่นใจในตนเอง มี

ค่ามากกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับ Duncan, Dunnagan, Christopher และ Paul (2001; อ้างถึงใน วรรณี แคมเกตุ. 2545 : 85) ได้ ออกแบบโปรแกรมทางการศึกษาที่ช่วยพัฒนาให้ครอบครัว ชนบทในรัฐมอนทานา มีความสามารถในการพัฒนาองค์ความรู้ทางการศึกษาที่ดีมากขึ้น โปรแกรมดังกล่าวนี้เรียกว่า EDUFAIM (Educating Families to Achieve Independence in Montana) ซึ่งเป็นโปรแกรมที่ถูกออกแบบขึ้นเพื่อช่วยให้ครอบครัวที่มีทรัพยากรจำกัด ได้รับความรู้ ทักษะ และทักษะที่จำเป็นในการจัดการ ทรัพยากรของครอบครัวให้เกิดประสิทธิภาพและนำไปสู่ การมีวิถีชีวิตที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยเนื้อหาของ โปรแกรมถูกกำหนดขึ้นและจัดลำดับความสำคัญจากความต้องการจำเป็นของครอบครัวและชุมชน ซึ่งประกอบด้วย เนื้อหาเกี่ยวกับโภชนาการและสุขภาพ การพัฒนาตนเอง และครอบครัว การจัดการทรัพยากร (เช่น การจัดการเวลา เงิน และทักษะการบริโภค) การพัฒนาชุมชน และการดูแล บ้านเรือน จากการติดตามประเมินผลโปรแกรมนี้หลังจากได้ดำเนินงานไปแล้วเป็นเวลาประมาณ 3 เดือน พบว่า โปรแกรม EDUFAIM ทำให้ครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลง ความรู้ ทักษะ พฤติกรรม รวมถึงการดูแลสุขภาพไปในทางที่ดีที่จะส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ครอบครัวมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เพียงพอหรือสามารถพัฒนาต่อไปได้ Nei และ Binns (2000; อ้างถึงใน วรรณี แคมเกตุ. 2545 : 85) ได้ศึกษา ประเมินการเกษตรกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานของ 4 ชุมชนที่ ริเริ่มขึ้นในกลุ่มชุมชนพื้นเมืองของประเทศไทยได้ ผล การศึกษาชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จของการเกษตรกรรมที่ ริเริ่มขึ้นดังกล่าว ในแห่งของการพัฒนาองค์ความรู้ ความสามารถในการพัฒนาตัวบ่งชี้ ความสามารถในการพัฒนาตัวบ่งชี้ ความสำเร็จของการเกษตรกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานของชุมชน การสร้างงานและการเอาตัวรอดจากความยากจน ขึ้นอยู่กับ การเข้าถึงตลาด ทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน การได้รับความช่วยเหลือทางด้านเทคนิค และการฝึกอบรม จากหน่วยงานภายนอก

ข้อเสนอแนะ

1. จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วม ต่างๆ ควรมีการร่วมกัน พัฒนาประชาชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การฝึกอบรมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และ สามารถนำอาชญากรรมปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อ การพัฒนาของประชาชน

2. สนับสนุนแนวทางความร่วมมือจากภาคี ความร่วมมือต่างๆ ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ ที่จะนำเอา รูปแบบการพัฒนาการพัฒนาของประชาชนไปขยายผล แก่ประชาชนในหมู่บ้านอื่นๆ

3. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์และ ความรู้ใหม่จากประชาชนที่ประสบความสำเร็จในการ พัฒนาองค์ความรู้ ความสำเร็จในการ

4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีกระบวนการ ทำงานแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องของประชาชนใน หมู่บ้าน โดยให้มีการวิเคราะห์กิจกรรมการดำเนินงานที่ ผ่านมา และพัฒนาให้เกิดแกนนำในการดำเนินกิจกรรม อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา ของประชาชนในพื้นที่อื่นๆ ที่มีลักษณะการดำเนินงานแบบ มีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ของประชาชนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

.ธนาทิพ ฉัตรภูติ. (2545). เรียนรู้นักอสังหาริมทรัพย์. สารคูณรูป. 5(49) : 24-26.

นิคม วรรณประเวศ. (2553). การพัฒนาชุมชนแบบ พัฒนาองค์ความรู้ ความสำเร็จของการพัฒนาชุมชน จังหวัด นครนายก.

วรรณี แคมเกตุ. (2545). การพัฒนาตัวบ่งชี้ ความสามารถในการพัฒนาองค์ความรู้ ความสำเร็จของการพัฒนาชุมชน จังหวัด ชุมชนชนบท. กรุงเทพฯ : ภาควิชาวิจัยและ จิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

สุว吉จ ศรีปีติ แคลคูล. (2530). กระบวนการพัฒนา ชุมชนทั้งหมดมหาสารคาม. มหาสารคาม : ศูนย์ประสานงานการพัฒนาชุมชนทั้งหมด มหาสารคาม (สารคามพัฒนา).

อภิญญา โชคนัก. (2550). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ การพัฒนาชุมชนในจังหวัดอุดรธานี. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี).